

Adres:
Berlin-Charlottenburg 2, Postfach Nr.16
Tek nushası 20 Pl.

İnsanlara hürriyet!

Yıl 2 — 10 günde bir çıkar —

Millî Azerbaycan istiklâl davasını terviç eder siyasî gazete

— Abone: Yılı 2, 6 ayı 1 dolar —

No. 33

Retolsun
işğal

(27 Nisan münasebetile)

Kanlı rusluğun kızıl ordusu, bugün Bakı'da şenlikler yapıyor. Bütün Azerbaycan halkı da zorla bu şenliklere koçuluyor. Bin hiyle ve hokkabazlıklarla millet için kara gün teşkil eden bu tarihe umumî bir bayram süsü verilerek isteniyor.

Evet, bu sade istilâ ve sırf işğaldan başka bir şey olmayan meş-üm 27 Nisan hadisesini, rus bölşevizmi, musallat olduğu halka, hakiki hürriyet ve istiklâl gibi yutturmak istiyor. Fakat beyhüde!!

Bundan 13 yıl evvel zor ve hiyle ile yurduna sokulan ordunun vahşi bir istilâ kuvveti olduğunu, Azerbaycan halkı pek âlä biliyor. Bunu o, daha o zaman yaptığı kanlı kıyamet ile göstermiş ve geçen bu müddet esnasında daha aynı idrak ve şuurla kaldığını zaman-zaman ve yer-yer vuku bulan işyanlarla olduğu gibi, hayatın her safhasında gösterdiği ciddi mukavemetlerle de isbat etmiştir.

27 Nisan hadisesi, millî istiklâl fikrine indirilmiş bir darbedir. Gittikçe halkın bütün zümre ve tabakaları arasında daha derin kökler salan bu fikri, düşman bir darbe ile öldürmek istemiştir. Halbuki istiklâl fikri, bu hadiseden sonra bilakis, daha ziyade canlandı. Bu darbe, merhum dostumuz Abdullah Cevdet Beyin gene bu gün münasebetile, „Odlu Yurt“ için yazdığı bir makalede dediği gibi, Azerbaycan milletinin varlığında, „hayatın bekçisi“ olmak üzere „mukaddes bir yara“ açtı. Bir yara, ki „her Nisanın 27de tazelenmelidir.“ Nitelikim, hayasız düşman, bedbaht vatânın esirliğe düşmüş beldelelerinde, istilâyî hürriyet, işğal, istiklâl şeklinde göstererek, hurrular koparıldıkça „Azerbaycan“ın istiklâline vurulmuş olan bu darbenin yarası tazeleniyor ve canıyor!

Azerbaycan, yüz yıldan artık süren esirlik devrine rağmen, çarlık çökerken, bir millet ve bir devlet olarak halâs oldu. Sözüün tam manasile millî bir cumhuriyet kurdu.

İslâm ve Türk dünyasının bu ilk cumhuriyeti, müstakil bir devlet ve millet halinde yaşamak için bütün şartlara malikti. Bu husustaki liyakatını o, iki yıl süren hâkimiyeti esnasında gösterdi. Bütün dünya bu liyakatı tasdik etti, o derecede ki, kahir kuvveti ve şeytanca entrikasına güvenerek, beynelmilel vaziyet ve sevkaleceş fırsatından faydalanarak, Kafkasya'yı yeniden Rusya'ya koşmak için gelen kızıl emperyalizm bile, bu keyfiyeti nazara alarak mecburiyetinde kaldı: istilâ mahiyetine istiklâl şeklini verdi. İşte Azerbaycan Rusya'ya bitişirildide de, sözde „müstakil Sovyet Azerbaycanı“, göya ki kendi istek ve iradesine „Rusya Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri İttihadı“na girmiş oldu.

Sovyet diplomasisinin bu yudurmasını ve Bakı'yu tuttuktan sonra, kıyam eden, „Azerbaycan amelesi“ namına, kizil orduların, Lenin'e telgraf çekerek, „Sovyet Azerbaycanı na“ yardım istedikle-

Vatansever bütün
AzerbaycanlılaraMillî Azerbaycan Merkezinin 27 Nisan münasebetile
bir müracaatı

Yurdumuzun istilâyî uğradığı bu kara günde istiklâlimize indirilmiş darbenin acısını, yaralı yüreklerinde duyan bütün vatandaşlara baş sağlığı veren Millî Azerbaycan Merkezi, aynı zamanda cumhuriyetin istiklâlini geri almak uğrunda ki şanlı savaşta şehit düşen kahramanları şükranla anmayı dahi en büyük borcundan sayar.

Evet, vatandaşlar! Onlar, o şehitler, vatan karşısındaki borçlarını ödediler. Bizler daha, o yoldan giderek onlar gibi borcumuzu ödemek için, sıralarımız sıklaştırmak ve ele-ele yürümek mecburiyetindeyiz.

Unutmayalım ki kuvvet, birlik olanların; kurtuluş onun uğrunda ölebilenlerindir!

Yaşasın millî birlik — Yok olsun düşman!
Ret olsun istilâ — Yaşasın istiklâl!

M. A. M. reisi: Resul-zade Mehmet Emin

Türküstan'da

Meşet ve Afganistan'dan alınan malîmata göre, geçen yılın nihayetinde Türksip (Türkistan-Sibirya) demir yolunda askeri kıyam dolayısıyla ilan edilmiş irî idare, bu yolun Alma-Ata'dan yukarı kısmında hâlâ devam etmektedir. Alınan malîmata göre, demir yolunu muhafazaya memur askeri ktaatın hükümet aleyhine isyan bu vakta kadar tenkil edilmemiştir. Türksip demir yolunda ancak Alma-Ata'yı kapadığı-geliş imkânı vardır.

Şubat ayında Kokant'a rus amelesile Türk amele arasında kanlı çarpışmalar olmuştur. Hadisâta sebep, Türk amele Ruslardan daha az ekme verilmemiş olmuştur. İptidâde bütün amele günde 500 gram ekme bırakılmakta iken, bir müddet sonra Türksip Ruslar eski usul ile almakta devam ediyorlarmışlar.

Türkler kendilerine dahi Ruslara verildi-

ri manevrasını bilmeyen yoktur.

Evet, bu, böyledir. Geçen yıllardaki emsali ile biliyoruz, ki bu yalan gene tekrar olunacaktır; bölşevikler bu yıl dahi, Bakı sokaklarında yapacakları mitinglerde ve bu gün münasebetile çıkacakları gazetelerdeki makalelerde Azerbaycan halkının asıl bu gündür ki müstakil olduğundan bahsedecek ve halkın 27 Nisan rejimini güzel surette karşıladığını söyleyeceklerdir.

Ne kızarmaz yalanlar, ne utanmaz sözler! . . .

Fakat asıl bu yalanlar ve bu sözlerdir ki, „mukaddes yara“ ile sızlayan millî Azerbaycan şuuruna tuz sepecek, onu yacacaktır.

O şuur ki, yaşıyan cehennem şerhati ve misli tarihlerde bulunmayan kanlı terror idaresine rağmen, Azerbaycan halkının muhtelif tabakaları içinden çıkardığı mücadele unsurlarını, gün yaktı ki, meydana koymasın ve hadiselerin belâgetli dilile Moskolların kızıl yalanlarını hayasız yüzlerine vurmasın!

Kür, ve Aras nehirlerle Hazer'in dalgalı sularımlı an kanlara boyanan yürekli şehitleri ve sair Gültekin Beyin „Buzlu Cehennem“ dediği Solovka yollarını yipranmış vücutlarıyla boylayan istiklâl mücahitleri — işte davamızın parlak delilleri! . . .

Bunlar kâfi değilse, varılsın, hâlâ silahlarını bırakmayan köylülere, dağlardan imyemen partizanlara sorulsun! . . .

Geçenlerde mühim kısmı komisyonî firkasına mensup köyli, amele, „sovhöz“ ve „kolhoz“ müesseseleriyle bağlı bulunan zümrelerin, hükümet ve merkez aleyhinde oldukları için „kara tahta“ya geçirildiğini Bakı gazeteleri haber

etmektedirler. Bu miktarda ekme verilmemesi istemişler. Bu yüzden rus amelesile Türk amelesi, bışak ve demirlerle birbirlerine hücum etmiş ve kanlı çarpışma neticesinde her iki tarafın ölen ve yaralanan olmuştur.

G.P.U., külli mukyasta tevkiat yapmıştır. Tevki edilen Türk amelesi, meçhul ararlara sürülmüştür.

Simali-garbi Türküstan'da açlık üstünde büyük itişaslar baş vermiştir. Ahali kooperatiflere hücum ederek, dağıtmıştır. Gönderilen askeri ktaat, ahaliye kurşun sıkmaktan boyun kaçmıştır. Bu münasepetle, askeri hükümet aleyhine sevketmekle nazmun bir çok zabitan tevki edilmiştir.

Türküstan'da açlık umumî bir felaket teşkil etmiştir. Yavcekk kedi ve köpek bile kalmamıştır. Simali ve simali-şarki Türküstan'da bu açlık, umumi ve kültüvî ölüm teşkil almıştır.

vermişti. Bizzat Sovyet hükümeti tarafından „kara tahta“ya yazılan bir mekletin kara yazılı 27 Nisan darbesini iyi gözle karşıladığına inanmak kabil mi?! . . . Aslâ! . . .

Evet, hiç bir yalan, hiç bir yaldız, hiç bir hiyle ve hiç bir nümayişe hakiki vaziyeti Azerbaycan halkından gizlemek olamaz. Buna imkân yoktur!

Nisan yarası daha sağalmadı. Bu günkü şenlikler, onun üzerindeki közü koparıyor, bu yara canıyor. Karanlıklar geçmelerine rağmen, baharın geleceğine, sabahın açılacağına ve güneşin doğacağına inanan adam kanaatle mekletinin ufukunda tekrar görünecek istiklâl güneşinin doğacağından, bir an için olsun, şüphe etmiyen ve bu imanın verdiği ümit ve kuvvetle istiklâl uğrunda mücadele eden katliyen farîğ olmayan Azerbaycan halkının yaşıyan şuur, müstevlilerin o nuhuset dolu yüzüstü suratına bağırarak diyor ki:

— Yalan söylüyorsunuz; bu, istiklâl değil, istilâdır; hürriyet değil, esirlikdir! Ve siz de kanlı müstevliler ve yabancı düşmanları-sınız! Bu bağırın şuur, aynı kuvvetle devam ediyor ve onlara:

— Azerbaycan müstakil idi ve sizin retedileceğiniz gündür ki, tekrar müstakil olacak! — diyor.

Evet, böyledir. Bu bir hakikatdir. Doğrudur ki:

Esirlik devrinin karanlık gecesi geçecek, hürriyetin aydınlık sabahı açacak ve istiklâlin parlak güneşi doğacaktır.

Doğacağı hak olan bu güneşe bir an evvel kavuşmak için vatansever Azeriler düşen vazife, ele-ele vermek ve şu şiar etrafında birleşmektir:

— Yaşasın istiklâl, retolsun işğal! . . .
M. E. Resul-zade

Sovyetler'de
vaz'iyet„Kölnische Zeitung“un mühim
bir makalesi

Sovyet hükümetinin terpit ettiği son „ziyançılar komedisi“ münasebetile „Kölnische Zeitung“ gazetesinin Moskva muhabiri Yust, gazetesine gönderdiği son makalesinde, Sovyet hükümetini bu komediler tertibine sevken sebeplere nakilkelem ederek diyor ki:

— „Sovyet hükümetinin terpit ettiği siyasi muhakemeler, hiç bir zaman Sovyet mahkemesine iyi bir şöhrat temin etmemiştir. Bu hususta bir kanaat hasil etmek için şunu söylemek kâfidir, ki: kendi hükümetinin günahlarını ört-bas etmek için G.P.U. herdaim makineleri bozmaza „çocuklar buluyor“. Bu da Sovyet hükümetinin dahilen çok vahim bir vaziyette olduğundan ileri gelmektedir.“

M. Yust, Sovyet hükümetini bu komedini terbiye sevken günahlari birer-birer teşhir ediyor, bilhassa Stalin'in direktiflerindeki tecelliyatından bahsederek diyor ki: — „G.P.U. arka „ziyançılar“ bulmağa ve kurşuna atılmek sureti emmiştir. Sovyetlerde köy iktisadiyatını ne vaziyette olduğunu bilmiyenlerin gözü bundan sonra açılmalıdır. 1933 senesinde sonuna plana göre köy iktisadiyatının 14% nisbeti kolektivize edilecektir. Halbuki Stalin ferdî çiftliklerini 75% nisbetini kolektivize muvaffak oldu. 17.000.000 miktarda olan köylü çiftliklerinin yerini 5.000 sovhöz ve 200.000 kolhoz tuttu. Bununla beraber 8.000.000 ferdî çiftlik mevcudiyetini muvaffak edebilmmiştir.“

„Kolçomakların (orta halli köylülerin) bir sınıfı „aralık imhasına“ sürü edildikleri zaman köylülerden milyonlarca renciber çıkarılmıştır. Bu siyaset yüzünden kurban düşenlerin sayısı hesaba gelmeyecek kadardır. Köylülerdeki bu inkilâla nisbeten şehirlerdeki inkilâp bir çocuk oyuncuza yerinde kalır. Bu inkilâbı köy ahalisinin dörtte biri bile memnuniyetle karşılamamıştır. Bununla beraber hükümet „işlahatını“ yaptı. Fakat ufak çiftliklerden bir çiftliklere geçmek için, iki esaslı amil yetmişiyordu: ne yeni dam vardı, ne de yeni makine.“

Traktörlerin olan ümit te boşca çıktı. 30.000 komünist amelelerin köyve gönderilmesi de köy ziraatını tamzım edebilecek rehberler vermedi. Anlaşıldı ki, silah gücüne köylünün mukavemetini kırmak mümkünse de, onları ekin ekmeğe icabar etmek imkânızdır. Mahsul ve erzak toplansında ve 1932 senesi ekininde köylünün gösterdiği passif mukavemet, aksi-ihtilalden başka bir şey değildi.“

Köy iktisadiyatına vaz'edilmiş milyarlar onun esas sermayesini artırmıştır. Hakikatta ise köy iktisadiyatını bütün istinatgâhi tahrip edilmiştir.“

1928de mevcut olan 30.000.000 attan 1932de 15.000.000 kalmıştır. Bu kaybolan 15.000.000 atı sımdi 23 milyon at gücüne malik traktörler adev ediyor. Bu seneye isradan çıkan traktörler, yeni imal olunanlardan kat-kat fazladır.“

Neticede ekin yerleri muzur nabatla örtülmeğe başlamıştır. Müthassılların anlatılmasına göre ekin yerlerini muzur otlardan temizlemek için seneler lüzum olmuştur. İş hayvanları her sahade azalmıştır. 1928de 70.000.000 ineck vardı, sımdi ise 30.000.000 kalmıştır. 1928de domuzun miktarı 26.000.000 iken, sımdi 10.000.000 dur. Koyun 1928de 133.000.000 baş iken, sımdi 50.000.000 bastır.“

Memleketi baştan-başta açlık istilâ etmiştir. Bunu, insanların solmuş, hasta yüzlerinden, harbi umumiden evvelde nisbeten yüz kat bahalya satan ekmeğe „ticarethane neleri“ karşısındaki sonu gelmiyen sıralardan kolaylıkla anlamak mümkündür. Moskva'nın kendisinde bile tifostan hastalanırların sayısı günden güne artmaktadır.“

Edil nehri boyunca yaşıyan Alman kolonistleri, bana gönderdikleri mektupta yazıyorlar ki:

— „Bizde artık tahammül edilmeyecek bir açlık başlamıştır. Kedi, köpek, hayvan leşi — ne ele gecek yiyoruz. İnsanlar şşiyor ve aklıktan yavca duramıyarak düşüyorlar.“ M. Yust ilave ediyor ki: — „G.P.U. ne diyorsa desin, idamlar ne bir bas atı verilebilir, ne de ekin şahasını genişlendirir. Idamlar, mahsulda atırtırmayacak ve köylerin çalınma şevkini de tez-yit etmeyecektir.“

Moskva muhakemesinden sonra

Moskva'da, Vikkers kompanisine mensup İngiliz mühendislerin muhakemesi, İngilizlere başta olmak üzere, bütün çihan efkârı umumiyesi Sovyetler aleyhine çevirdi. Malum olduğu üzere, İngiliz mühendislerinden dördü beraset etmiş, yalnız ikisi, biri iki, birini üç yıla mahkûm edilmişlerdir. Müddei umumî, evvelce kandan ve ölmenden bahsettiği, İngiliz mühendislerinin, „Sovyet tarlaları için gübrelekler başka bir şey yaramadıkları” iddea eylediği halde, muhakemenin sonunda, İngiliz efkârı umumiyesinin heyecanı karşısında bu kadar yumuşak ceza ile ikfita etti ise de, bununla derinleşen Sovyet aleyhdarlığı önümü alamadı. İngilizler hükümeti, Sovyet mallarının ihtihali men'etti. Sovyet ticaret mümessilinin diplomatik masuniyeti ilga edildi. İngilizler efkârı umumiyesi, Moskva'ya karşı dünya mikyasında bir sefer açılışına talip etmekteydi. O cümleden olarak, bu nushamıza derolunan prof. Cernavin'in mektubunu bütün çihan dillerine tercüme etmeği teklif ediyorlar. „Times”, Moskva muhakemesine hasrettiği bir makalesinde diyor, ki:

„Mahbus mühendislerin başına gelen hâdiseleri yalnız gülünç bir komedi tesmiye etmek olur; bir komedi, ki onu ancak utanmaz bir oligarşi yapı bilirdi. Büyük sanayi programlarının akim kalması münasebetle, Sovyet hükûmetine, günahlarını yükletmek kurbanlar lazımdı. Bir de ola bilir ki, G.P.U.'ya tabiatı itibarile ancak sınıf düşmanı lazımdır. G.P.U., daimi ve mezalimsiz yaşayamaz. Profesör Cernavin'in mektubu, G.P.U.'da „itirafının” nasi ilmal edilmiş bir delildir.

İngilizler'in bütün gazeteleri, aynı maddede makalelere doludur. Herkes kabul ediyor ki, dahilde girildiği beş yıllık plan bu tutummasının sebebi, Moskva muhakemesine yükletmek için, bu komediyi terip etmiştir.

Bu Moskva aleyhdarlığı, yalnız İngilizlere ile kalmıyor, bütün dünya mikyasında bir şekil almıştır. „Daily Mail” in malumatına göre, bir kaç yıl evvel 2670 kişiye şirketi Rusya'da çalışmak için Moskva'dan müsaade istemiş; bunlardan 2611 şirket, fikrinden vaz geçerek Rusya'da çalışmak istinaya emtişir. Moskva ile kontrakt bağlanmış olan 59 şirketten hal hazırda ancak 14 tanesi çalışıyor. Bunlardan da alması kontraktın bozulması için teşebbüs girmişlerdir. Amerika şirketleri işleri temenile durdurmuşlardır. Yalnız Alman şirketleri kalıyor, ki onlar da kontraktın teçdidinden imtina etmişlerdir.

Amerika gazetelerinden, „New York Herald” gazetesi diyor ki:

— „Amerika efkârı umumiyesi, Vikkers

şirketi mühendisleri muhakemesinden lâzım gelen neticeyi çıkaracaktır. Bu netice de: „S.S.S.R., Amerikalıların yeri değildir!” cümlesile ifade oluna bilir.

Fransız ve Alman gazeteleri de son muhakeme komedisi münasebetle aynı mütalacayı serletmektedirler. Bu suretle, dahilde kendi mevkîini tahkim için yapılan bu komedi neticesinde, Moskva hiç bir şey elde edemedi. Bilakis, gerek dahilde, gerekse haricte bütün çirüklüğü yüze çıktı. Müddei umumî Vişinski, muhakemenin besinci celsesinde, mazunlara dönerek demistiği ki:

— „Sovyetlerdeki işçi sınıfı sizin aleyhinize isyan etmiştir. Sovyetler çok kuvvetlidir ve sizden korkacak değildir. Sabotaj, bizde şiddetle cezalandırılır ve biz bunu affedeyiz.”

„İzvestiya” ve „Pravda”, bu muhakemeye tahsis ettikleri makalelerde, „amansız olmayı, kimseye merhamet etmemeyi” talep ediyorlar.

„Pravda”, mahkemeye müracaatla, hararetle diyor, ki:

— „Sovyet hükûmetine karşı elini kaldıran kim olursa olsun, mahvolmalıdır. Bütün sınıf düşmanlarını mahvediniz ve Sovyet hükûmetinin düşmanlarını karşı amansız olunuz.”

Bütün bu hararetler rağmen mahkeme, hatta Vişinski bile, İngilizlerden dördününü harice sürülmesi ve ikisinin de mahkûmiyetle ikfita etti.

Neden?

Çünkü Sovyetler, söyliendiği gibi kuvvetli değildir. Zaten o kuvvetsizliği ört-bas etmek içindir ki, bu komediler yapılmaktadır.

Son malumata göre, İngilizler hükûmeti Moskva'ya ziyazik etmekte devam edeceğini ve mahkûm iki İngilizlin halalarını için elinden geleni yapacağını bildirmiştir.

Aynı zamanda Moskva'da telâs başladığı haber verilmektedir. Stalin'in encebilerine karşı yeni siyasi sursu ihzarile meşgul bulunduğu söylenmektedir.

Moskva'nın iki mahkûm İngiliz hususunda da dahilî düzete geçeceğine söz yoktur.

Fakat Sovyetler, beyemsel münasebetta kaybettikleri mevkîini, bir daha idave muvafak olamayacaktır. Dahildeki iktisadi sukut ve anarşi, açlık ve felâket, diktatörlük rejimini sukuta yaklaştırmanın siyasi bir berrahnessini almıştır. Haricte ise Sovyetler, istinat ettiği Çin ve Almanya gibi komünizmin ocaklarını kaybettikten sonra, Anglo-Saksyon dünyasını da kendi aleyhine çevirmişlerdir. Uzak Şarkta aldıkları darbalarla bu son darba Sovyet rejiminin halk nazardındaki nüfuzunu da öldüreceklerdir.

Çihan efkârı umumiyesi, altı İngilizlin

G.P.U. „itirafı”ı nasıl imal ediyor?

Prof. S. Cernavin'in mektubu

Geçen yıl Solovki menfasından kaçmağa muvafak olan rus profesörlerinden V. Cernavin'in „Times” gazetesinde mühim bir mektubu intişar etmiştir. G.P.U.-nun, günahsız insanları ne suretle „itiraf” a icbar ettiğini teşrih eden bu mektubu, Moskva'nın bin bir vahşetlerine sahne olan Azerbaycan'da yakından alakadar ettiği için, ayne aşığıya alıyoruz:

„Vişinski (son İngiliz mühendisleri muhakemesindeki müddei umumî), Vikkers şirketi memurlarının Moskva'da tevkifleri münasebetle, istintak zamanı mazunların imnencesine tabi tutulmadıklarını 24 Mart tarihli „İzvestiya”da iddea etmektedir.

1930 ve 1931 senelerinde ziyancıklık ithamı edilmek Leningrat G.P.U.-sunda bulunduğum için, kat'i surette iddia ediyorım ki: mahbuslara yapmadıkları bir cürmü „itiraf” ettirmek için, G.P.U., ancak maddi ve manevi işğencelere müracaat etmekteydi.

70 metro murab, bir kamerada 100 mazun vardır. Kamera pipe ve tahta biti ile kayıyor. Yemeklerin azlığından ve mahsus fena yemek verildiği için, bütün mazunların tıngı ile hastalanmışlardır. Bu şeriat altında istintakta maruz mazunlar, 6 aydan 2 yıla, belki daha çok müddete kadar tutulmaktadır.

Barışkiof ve Germanoof adlı müstentikler, benden şu sözleri imza etmeği talep ediyorlardı: — „Kendimi ziyancıklık suçlu addederim”. Benim imtina etmem tezzerine, müstentikler bana sıra ile şu işğenceleri tatbik ettiler:

1. Kursuna dizmekle tehdit.
2. Karımın tevkif edileceği ve oğlumun kimsemiz çocuklar yurduna teslimile korkutma.
3. Karımı tevkif ederek istintakın devamı müddetince hapishanede alkozydular.
4. Karımı kürek cesasına mahkûm ve sürgün etmeğe tehdit.

muhakemesi sayesinde de olsa, Sovyetlerde cereyan eden vahşetleri bir daha öğrenmeğe muvafak oldu. Corç Svinton nam bir İngiliz, prof. Cernavin'in mektubunu bütün çihan dillerine tercüme ederek yaymağı teklif ediyor.

Bu mektup, yalnız İngilizlerin 10 gün zarfında çektiklerini değil, on beş yıldır insanları ve esir milletleri rus meşgul buldukları vahşetleri de tekrar hatırlamaya itibarile, mühimdir. M. B.

Rus istilâsı

(20—27 Nisan — 1933)

Bolşevik tarihçilerinden C. T. Arkomet, „Maveray Kalkasya'nın Rusya'dan ayrılması dair materyaller” adlı kitabını şöyle başlıyor:

— „Kalkasya, 1918inci yılda Rusya'dan ayrıldı ve biz de Sovyet hükümeti kuruluncaya kadar Rusya'dan ayrı kaldık.”

Arkomet itiraf ediyor ki: — „Muhtelif cinah meşhur millet seviner, bu ayrılıkla Kalkasya milletlerinin birer müstakil devlet kuracaklarını ve „müstebit Rusya'dan” kurtulacaklarını ümit etmekte idiler.”

— „... Kalkasya millet sevinleri Rusya'nın eski ve yeni, müstebit, demokratik ve sosyalist rejimlerini aynı arşına ölçüyorlardı. Onların gözünde Rusya'da teçsis eden siyasi rejimlerin birbirlerinden kat'iyen farkı yoktu. Bu sebepten idi ki, onlar çar rejimi gibi bolşevik-sovyet rejimini de „büyük devletçi-empyalist” diye tavsif ediyorlardı.”

Kitabın sonunda ise kizil rus istilâsına hükümleri bir temel yudurdmak için, Kremünde oturan süfler, Ermeni Arkomet'in ağzına şu sözleri vermektedir:

„Kalkasya milletlerinin iktisadi, içtimai-siyasi ve medeni inkişafına bu kadar yardım etmiş bir memleketle asırlardan beri (?) teçsis etmiş rabita, itibatsızcazına ve hoş yere kırılmıştı. Kalkasya'nın Rusya'sız yaşamasına ve normal inkişafına imkân yoktu.”

Aydın ve açık görüyorsunuz ki bolşevikler, çarlar Rusyası tarafından rus sınıfsüne istinaden yaratılmış olan „asri rabitayı” methediyorlar. Çarların „Kalkasya milletleri için çok iş gördüklerini” isbatına şay ediyorlar ve her iki rejimi, gerek çar, gerekse bolşevik rejimlerini bir görüyorlar.

Kizil Moskva kendisini ak Moskva'nın vârisi addediyor, Azerbaycan'ın ve diğer Kalkasya cumhuriyetlerinin hayatına niha-

yet vermesini çarların yaratmış oldukları „tarihî rabitaya” istinat ettirmektedir.

Bu böyle iken, Kalkasya milletlerinden çar ve sovyet rejimlerini başka-başka bakışla görmek ve bu iki rus emperyalizmini birbirinden ayırmayı talep etmek küllîye deşilmidir?

Kalkasya'nın Rusya tarafından istilâ tarihini bunları canlı delildir. Bu tarih, yalnız rus istilâsından bahsederek ve çar istilâle bolşevik istilâsı arasında kat'iyen fark koyamaz. Her iki istilâ aynı kuvvet tarafından, aynı metolla icra edilmiştir. Ve her ikisinde de Kalkasya milletlerinin kahrmanca mukavemetleri kan ve ateş teklifinde vahşicesine bastırılmıştır.

Rus ihtilâlinin başlarında Kalkasya milletlerinin hürriyet ve istiklal taleplerine rus liberal, demokrat ve sosyalistlerinin verdikleri cevap bolşeviklerin verdikleri cevaptan başka değildir.

Bu gün olduğu gibi, o zaman da Rusya'nın bütün siyasi fırka ve cereyanlarını ileriye Rusya'nın „tarihî hakkı” ile „medeni rolunu” sürmüştür.

Bolşeviklerin milliyet meselesine görüşleri herkeşe bellidir. Her türlü hürriyet ve milletin kendisini bile kökünden ret ve inkâr eden bolşevikler, inkılâbın başında milletlere tam istiklal hakkı bahşetmişlerdir. Fakat kendi itirafına göre bu bahşetilmeye, taktikten başka bir şey deşilmi.

Bezaların ve çarların tahtına oturdukları sonra bolşevikler, milletlerin hürriyet ve istiklal hareketini kande ve ateşte boğdular.

1918de Bakü ile sarkı Azerbaycan'da bolşeviz mahvedildikten ve Azerbaycan'ın her tarafında milli hükûmetin nüfuzu yerleştikten sonra, istiklâlimiz Denkin'in „gö-nüllü ordusu” tehlide başlamıştı. Bu kuvvet, Simalı Kalkasya cumhuriyetinin hayatına nihayet veriyor. Azerbaycan'la Cürçü-

5. Ultumatum — üç günde „itirafı” imza edemezsem — idam,
6. Gecelei kurşuna dizmek için, alıp götürme sahneleri.

Bunlara bakılmıyarak yalan ithihâmı imza etmediğim için, muhakemesiz olarak, 5 yıl kürek cesasına mahkûm edilerek Solovki menfasına sürüldüm. Oradan 1932 senesinin son baharında kaçmağa muvafak oldum.

Yukarıda saydığım usullardan başka, benimle bir kamerada oturan mahbuslara, „itiraf” a icbar için, şu işğenceleri tatbik ediyorlardı:

1. „Ayakta durma” — mahbusları altı gün, altı gece yemeksiz, susuz ve uykusuz ayakta durmaya icbar ediyorlar.

2. „Souk kartser” — kışta pencereleri açık olan kartserde mahbusları anadan gelme çıplak bir halde bulunduruyorlar.

3. „Sulu kartser” — 20—30 santimetro kadar su dolu karyolasız, helâsız kartserde mahbus ancak dar bir iskimiyada oturma bilir.

4. „Dar kamera” — 300-e kadar kadın ve erkek öyle dar bir yere salınıyor, ki insan birbirine girmiş bir vaziyette yalnız ayakta durabilir; hararet, son derece yüksektir, bir haftadan fazla az adam tahammül edebilir.

5. „Konveyer” — 40-a kadar mazununu birbirinin arkasında, kattan kata, odadan odaya kaçmağa icbar ediyorlar. Odada 15-e kadar müstentik oturuyor. Bu ameliye, „itirafı” imza edinceye, veyahut bulup düzşenceye kadar devam eder.

Bu işğenceler neticesinde ölüm, intihar, çıldırma hâdiseleri çok vaki oluyor.

Leningrat zindanlarında meşkur işğencelere maruf kalkanlar, her münevverler, maruf mütahassıslar, mühendisler ve alimler idi.

Solovki'de, Moskva'dan, Belorusya'dan, Ukrayna'dan ve Sovyetlerin başka yerlerinden getirilmiş mahkûmlarla tanıştım. Onların anlatımına göre, yukarıki metotlar, G.P.U. tarafından her yerde tatbik edildiği usuldur.

Bütün bu vahşetler, arzu edilen makamlarda, istenilen şekilde isbat etmeğe ve bu hususta tafsilat vermeğe her zaman hazırım. V. Cernavin.”

stan'ın milli-devletli mevcudiyetini tehdit ediyor.

Şimalı Kafkasya ile Dağıstan'ı istilâ ettikten sonra Denkin'in verdiği ultumatumlardan, Azerbaycan'ın „büyük, bütün ve bölünmez Rusya'nın”, „ayrılmaz bir kısmı” telâkki edilemeyeceği anlaşılmağa mektirdi. Moskva bu fırsattan istifade etmeği düşündü. 1919 senesinin sonu ile 1920 senesi başları Bakü ile Moskva arasında „nota savası” devri idi. Azerbaycan cumhuriyetinin Haricere nazırı Fethali Han'a gönderdiği notaların da Çiçerin, Azerbaycan'ın Moskva ile beraber Denkin'e karşı harp açmasını talep ediyor.

Bu, Azerbaycan hudutları haricinde cereyan eden bir rus vatanada harbinde Azerbaycan'ın da kahrşması demektir. Fethali Han merhum, Çiçerin'in nazarı dikkatını bu noktaya celbederek, her şeyden evvel Azerbaycan'ın tanınmasını ve her şeyden memleket arısında normal diplomasi münasebatın tesisini ileri sürüyordu.

Çiçerin, verdiği cevaplarda mümkün kadar bu pek tabii ve haklı talebe dokunmamaya çalışıyor ve eski teklifinde ısrar ediyor.

Azerbaycan Hiriçeye nazırı müsterek bir konferans çağırmasını teklif ediyor, hatta bir heyet izni ediyor.

Moskva bunların hiç birini alırmayordu.

Bu aldırış etmemesinin sebebi belli idi: Moskva, kendisini çarların mesru vârisi addediyordu. Onun nazardına Azerbaycan, „Rusya'nın ayrılmaz bir kısmı” idi. Çiçerin, bu hususta Denkin'e beraber ve mütabik; onun gibi düşünüyordu.

Nihayet Moskva, silah gücile, çarların bıraktığı rus ordusu vasıtasile planını taht edebilir.

Bu istilâden sonra emperyalist kuvvet „mızakereye” başlıyor ve „muahedelerle” hâkimiyetine ve istilâsına hükümleri bir şekil vermek istiyordu.

İstilâden iki ay sonra aktolunan bu „muahedelerle”, tanma, tarafeyinin müsavilığı, Azerbaycan'ın istiklâli ilân oluyor.

Bütün hâkimiyet, istiklal ve hukukun imtina eden Azerbaycan Sovyet cumhuriyeti, bu „muahedelerle” istilâyeye resmîyet vermiş oluyor.

En mühimmi ise, bu „muahedelerin”, „aktolunduğu” Haziran 1920de, Azerbaycan'ın

baştan başa isyan halinde bulunduğu günlerdi. Gence, Karabağ, Zakatala, Muğan ve Lenkeran isyan bavrığı açmış, istilâçı kuvvete karşı müsellah kıyam halinde bulunuyordu.

Defaatla bu sunularda bahsetmiş olduğumuz ve metinleri okuyucularına malum olan bu „muahedeler”, işte bu gibi tantana ve dedbebe icperisinde aktolunmuştu. En mühimmi ise her iki tarafı da Moskva kendisi temsil etmekte idi. Azerbaycan'ı istilâ ettikten sonra, sırf rus ve encebilerden teşkil ettiği Moskva hükûmetine, yani kendi ajanlarile, inkişap „muahede” imza ediyor. Nisan felâketimizi artıracağı olan geleceğin tarihçisi, şüphe yoktur ki, bu felâketin müsebbipleri olmak üzere, bir çok haller üzerinde daha durmak mecburiyetinde kalacaktır.

Tarih, bir genç Türk cumhuriyetinin milli felâketinde rus emperyalistleri için aldet rolunu oynayanların isim ve hüviyetlerle çok alakadar olacaktır.

Ruslar, Azerbaycan'ın istilâsına „proleter inkılâbı” rençini vermeğe çalışıyorlar. Azerbaycan için dört cildetten ibaret „Proleter inkılâbı ve vatanada harbi tarihi” yazmağa şay ediyorlar. Bu tarih, Azerbaycan millet sevinlerine, 27 Nisan'ın bir rus istilâsı dekil, bir dahilî proletar inkılâbı olduğunu isbat edecektir.

Emperyalistlerin her yerde ve her zaman aynı şey oldukları malumdur. Onlar için hak ta, hakikat ta sınığinden ibarettir. Onlarda vicdani bir mes'uliyet mevzuababı olmadıkları için, utanmazlar, tezatlarında da çekinmezler.

İstilâden dört yıl sonra bile 12nci komünist kongresi Azerbaycan'ın milli proletaryata malik olmadıkları, mevcut proletaryatın da sırf Velikoruslardan ibaret olduğunu kaydediyorlar. Sovyet cumhuriyetleri birliği münasebetle irat eylediği mutkunda Stalin, bu ciheti açık teşrih etmiştir. On besinci komünist fırka kongresi bile Azerbaycan için yerli proletar yetistirme lüzumunu ileri sürmüştür. Geçen nushadaki „Beş yıllık plan ve Azerbaycan” makalesinde yerli geldiği için bahsettiğimiz bu mesele, hâlâ da günün en aktuel mevzuunu teşkil etmektedir.

Azerbaycan bu gün bile, milli bir proletar

*) Tiflis 1923.

**) C. T. Arkomet, aynı eseri, sah. 5—6.

***) C. T. Arkomet, aynı eseri, sah. 85.

Mâtemimiz

27 Nisan bizim, Azerilerin milli mâtemidir.

Kara günümüzdür. Yurdumuzun düşman istilasına uğradığı, milli bayrağımızın indirildiği, milletimizin esaret ve kölelik zincirine bağlandığı kanlı bir gündür.

Her şahşın, her ailenin kara ve ak, sevindiren ve azlatan günleri vardır. Tabiiatta bile kışla yaz bunun ifadesidir.

Milletlerin hayatında ise ellik (kollektif) şeylerle elik kedeler, daimi an'âne halinde alarak, bir cemiyetin müşterek duygularını yaşatmak suretile milli birlihi vidaden bağlarile kuvvetlendirmeğe hizmet eder.

Azerbaycan Türkünü de birleştirip bir bütün haline getiren, her Azerinin yürecğini aynı heyecanla, Yoksa bu kara sözün ifade ettiği mâna kolaylıkla anlaşılır.

Azeri milli hususiyeti taşıyan her Türk, yüz yıllar uzun insanî bir mekûrenin mukaddes kurbanına göz yaşları aktırmıştır. Ona mensiyeler okumuştur, edebiyat yaratmıştır. Ondan hak için, hakikat için ölmeğe imhân almıştır. İnsani mekûre üzerinde şehit düşenin ölmediğini insanı beslemişti.

Başlançta, her millette olduğu gibi, dini bir kaynaktan gelen bu elik duygu, zaman geçtikçe verilmiş, Azleşmiştir.

27 Nisan'ın hususiyeti şudur ki: dini mâtem yerine, milli mâtemi an'anesini köyde. Bu gün Azerbaycan istila edilmiştir. Bu istilân, yalnız bir Azeri Türkünü kafasına anlamak lâzımdır. Yoksa bu kara sözün ifade ettiği mâna kolaylıkla anlaşılır.

Azerbaycan'ın istilâsı, bir milletin mukaddes haklarını, hürriyetini, hakken, adaletini kaba ve vahşi bir kuvvet tarafından çenmenmesi demektir.

Bu gün Azerbaycan Türkünün milli istiklaline ve milli hâkimiyetine ara (fasile) verilmiştir.

Emperyalist, müstebit ve vahşi bir kuvvet hürriyeti, milliyeti, istiklali ve cumhuriyeti esarete, köleliğe, istipdade çevirmiştir; bir milletin iradesini ve istisini boğmuştur; cennet bir yurdu cehennem haline, hür bir milleti köle vaziyetine getirmiştir.

Moskva, her yaşamak için doğmuş Azerbaycan Türkünün dirilik kaynağını kurutmak emelile Azerbaycan'a saldıracak etrafını kana ve oda vermiştir.

Bu bakışla, Azerbaycan Türkünün bugünkü ızdırabı her esir Türkün ve her esir milletin ızdırabı gibidir insanı, beşeri bir mekûrenin ızdırabı demektir.

Hakkın, adaletin, hürriyetin imtidisidir. Fakat bu mâtem, bir yeis, bir ümitsizlik demek değildir.

Dini mâtemlerinde bile insanî mekûresininâ malik değildin.

Sovyet Azerbaycan'ın mukadderatını idare eden Azerbaycan komünist fırkası daima Ruslardan ibaret olmuştur. Bu vakta kadar Azerbaycan komünist fırkasının başında durmuş Kirof, Mirzoyan, Gikalo, Polonski ve nihayet bugünkü R. Ruben'lerden hiç biri Türk olmamıştır.

Sovyet gazetelerinde aldığımız aşağıki istatistikler, Azerbaycan'ın kimler tarafından idare edildiğini aşikâr göstermeğe kafidir:

1931 senesinde Azerbaycan'ın devlet müesseselerinde Türklerin miktarı şöyle idi: Türkler, baş iktisat sırasında 22%, emek komiserliğinde 15%, balık idaresinde 11%, sigorta idaresinde 14%, erzak komiserliğinde 12%, Azerbaycan petrol komitesinde 5%, mesken idaresinde 4%, devlet plan idaresinde 39%, adiyi vekâletinde 46%, kollektivize idaresinde 14%, maarif vekâletinde 48%, cumhuriyet müddei umumiliğinde 44%, merkezi pamuk teşkilâtında 41%, el sanayii idaresinde 39%, petrol ticareti idaresinde 64%, ticaret vekâletinde 36%, neşriyat idaresinde 43%, serap idaresinde 20%, köy sanayii idaresinde 26%.

Bu suretle, Azerbaycan'ın istilâsı üzerine, devlet makinesini temamilen Ruslar eline geçmiştir. Türkler, orta hesapla yüzde 15-20'ye bile teşkil etmiyorlar.

Bu 15%-20'den de halk komiserliklerinde 41%, iktisadi ve mali müesseselerde 17%, cumhuriyet müesseselerinde 22'nisibeti, mekul mevki işgal etmekte imişler. Yerde kalan kuvveti v. s. den ibaret olmuştur.

Demek olur ki, Azerbaycan devlet müesseselerinde tutulan memurların 15'ini teşkil eden Türklerin hemen 75%-80' nisbetti, kapıcı, kuruy v. s. gibi aşağı hizmetleri işgal etmekte idiler.

Azerbaycan münevverlerinin işden uzaklaştırılması, imhası v. s. neticesinde vücude gelen bu manzarın ifade ettiği mâna aydırdır.

Azerbaycan proleteriyatı mevcut olsaydı, Azerbaycan proleteriyatı, inkilap yapıyaydı, bütün devlet makinesinin Azerbaycan proleteriyatı, Azerbaycan Türkü elinde

*** "Bakinski Rakobı" 22. 6. 1931, Nr. 142.

Terrora terror

Bakü gazeteleri, Azerbaycan kâzallerinde komünistlere karşı halk tarafından yapılan terror hareketinin günden güne şiddetlenmekte olduğunu dair malumat ile doludur. Köylüler, ev-ev dolayıp halkın son lokmasını elinden almak isteyen komünistlerin tehdide, dömeğe, hatta öldürmeğe başlamışlardır.

"Bakinski Rakobı" (Nr. 28) muhabiri Abdullah Muhtar'ın Hacmazdan verdiği malûmata göre, orta halli köylülerden Cafer Oğlu Ağa-Dadaş, Hüseyin Oğlu Sadık, Mustafa Oğlu Ahmet, Kamber Oğlu Haci-Baba toplanarak, Hasan Hacı Oğlu nam bir komünisti öldürmüşlerdir.

Hasan, komünist iktidarında mezkûr köylülerin fazla buhayatları olduğunu, hükûmete teslim etmek istemediklerini söylemiş ve G.P.U.-yu bu köylüler aleyhine tahrik etmiştir.

Gazetinin yazdığına göre, nahiy müddei umumisile köy sovyeti resmi İsrail nam bir komünist, dahı bu köylülerle himaye etmişlerdir. Hepsinin kurşuna dizilmesi için tevkif edilmeleri emredilmiştir.

Aynı gazetede okunduğuna göre, Hacmaz nahiyesinin Karabaç köyünde Zeynel Oğlu nam bir köylü, Kurban Oğlu nam bir komünisti gülmeye tehdit etmiştir. Zeynel Oğlu da tevkif edilmiştir.

17 Nisan mukaddes kurbanına göz yaşları akırtıran, Azeri Türkü hakkın en son muzafet olacağına daima iman etmiştir.

27 Nisan mâtemi, milletimizin hürriyeti, milliyet ve istiklal sevgisinden ne kadar güçlü ve derin kök salmış olduğunu herkeşe isbat etmiştir. Onun neticesidir ki, istilâyeye istipdade, zulme, köleliğe karşı insan koparmaktan, kanlar aktırmaktan ve kurbanlar vermekten yorulmuştur.

Azeri Türkü kin ve intikâm duygularile dolmuştur.

O inanyor, hakka, hakikata, Tanrıya andığı gibi inanyor ki, hürriyet güneşi gene de doğacaktır, istiklal gene alınacaktır, milletimizin saltanat ve hâkimiyeti gene kurulacaktır. Bu derin vicdan ve şuurlu imanladır ki, o, savasından bir ân için olsun, el çekmiyor.

O muzaffer olacaktır.

Azerbaycan istiklali alınacaktır.

O zaman 28 Mayısla başlayan milli sevinç devri, ak günler başlamış olacaktır.

Bu imanla yaşıyoruz. V. Nuh-Oğlu

olması icap ederdi.

Halbu ki vaziyet tam aksinedir. Ruslar, Azerbaycan'da 8%-10' bile teşkil edemedikleri halde, devlet müesseselerinde 85%-90' teşkil ediyorlar. Resmî Sovyet istatistikleri dikkate takip ettiğimiz ve esvelki yıllarla mukayese eylediğimiz zaman bu nisbetin dahı yıldıran yıla değişmekte olduğunu, Türklerin yıldıran yıla azaldığını, Rusların arttığını, aynı zamanda mekul mevki işgal eden Türk memurların nisbet itibirle düşmekte olduğunu görüyoruz ki, bu da ruslaşmanın ve kolonize siyasetinin sür'atına delalet eder.

Moskva, Azerbaycan'ın iktisaden istismar etmek, onun bitmez-tükemmez tabii servetlerini sayesinde, Rusya'ya yaşatmak için, meklemektisisti istila etti. Onu daimi askerî işgali altında bulundurdu. Bu, Rus sünzüsüne istinat ederek Azerbaycan'ın bütün siyasi ve iktisadi mukadderatını elinde tutuyor.

Bu itibarla varların emperyalizminden hiç te farkli olmayan bolşevik emperyalizmi bizim için aynı rus kuvvettidir. Hatta o ruslaştırma, kolonize, istipdad, vahset ve imha siyasetle Romanofların aynıdır.

Azerbaycan'ın istilâ tarihine ne renk verilirlerse versinler, hakikat, hakikat olarak kalacaktır.

Azerbaycan istila edilmiştir; Azerbaycan Rus istilâsı altındadır.

Bu istilân nasıl irca edildiğini, mevcut vesaik sarahatle tesbi ve muhafaza etmekte. Bu vesaikı tektik ettiğimiz zaman, Moskva'nın ne hiç hilelerle müraacat ettiği, inkilap ve isyana imkân mevcut olmadığını, Türkiye nüfuzundan ne kurnazlığa istilâde eylediği dahı meydana çıkar. Demek olur ki, bu yolda elat rolunu oynayanlar olmasaydı, Azerbaycan Türkü, bugünkü esaret ve ızdırab hayatını görmeyecekti. Halil Paşa ve arkadaşlarıyla beraber 27 Nisan istilâsına iştirak etmiş bir Türk zabiti, hâdiseyi şöyle anlatmaktadır:

... Trabzon'dan geçerken, fırka komandanlığı vasıtasile Anadolu heyeti temsilisyerine, memleketin tahlisi için bolşeviklerle tevhide mesiyae karar verdiğini anlaşıldığından, Azerbaycan'a vasili olduğumuz ândan itibaren, Kafkasya merkezi komitesi (Rusya komünist fırkasının Kafkasya merkez komitesi — M. B.) teşriki faaliyet

Alman-Sovyet münasebatı

"Rapallo siyaseti artık ölmüştür. Nasyonal-Sosyalizm hareketi, hâdisatın bu istiklâmetteki gidişini bir az daha tesiri etti."

"Berliner Börsen-Courier" (1931 Nisan 19)

veyi tetmin edemeyeceği şüphesidir. Bunun içindir, ki şu kusa beyanat, bir çok tevli ve teftiri dahı mucip oldu.

Kançlerin beyanatından sonra, alelumum komünistler hakkında irca olun tabakat esnasında, malûm olduğu veçhile, Sovyet tebaasından bâzıları ve hatta gayri eksteritorial Sovyet binaleri bile, şu takibattan masun kalamadı. Gerek komünist propaganda ise mazun Sovyet tebaalarından bâzılarının tevkifi, gerekse Hamburg'daki Sovyet konsoloshanesinin gayri eksteritorial kısmı ile Berlin'deki "Derop" nam Sovyet petrol ticaret müessesesinde irca olunan arastırma ve bilhassa Zwickau şehrinin belediyesi karşısında büyük bir halk küttilesi tarafından Sovyet bayrağının aleniyandırılması, keza bu hâdiselerden dolayı Litvonia protestosu ile Alman hariyeye vefkilenden aldığı şiddetli ret cevabı, mevzuabâhs Alman-Sovyet münasebatının, denildiği gibi, pek ile "dostane" olmadığuna işarettir, zammıdır.

Bu sırada, her iki taraf matbuatının yekdeğeri hakkında kullandığı şiddetli lisan nazara alacak olursak, Sovyet-Alman münasebatının gittikçe Rapallo merhalisinden uzaklaşmış sarahatle görmeğe kolay olur.

Alman-Sovyet münasebatının, zaten Nazilerin Almanya'da iş başına gelmesinden daha evvel soğumağa başladığı müşahede olunmakta idi. Japonya'dan her dakika darbe bekleyen Moskva, Alman matbuatının kanaatına, Rapallo ruhudu cerehede, alelelece Polonya ve Fransa ile ademî tecavüz misakları aktetti ve — bundan daha fenası — Cenevre'deki silahlant başonna konferansında müttelisi bulunan Almanya'yı kenet başına birakarak, birbirebine Fransa planına yardım edecek kadar ileri gitti. Bilhassa bu son hâdisde, Nasyonal-Sosyalistlerden başka hele Sovyetlerle dostluk taraftarı olan ve şimdiki kabinede iştirak eden "Alman-Nasyonalistleri" (Deutschnational) nam konservatif-monaristlerin bile hayretini mucip oldu. Sovyetlerin bu kadî bir hareketle tabiatile birer ademî sadakat eseri olarak, telakkî olundu. Moskva'nın Rapallo'dan tevhâllü, sadece Rapallo sisteminin noksan olduğu zihabını doğurdu, aynı diğer tabirle, Hitler'in eserinde vaz'edilen nazariyenin doruluğu, bütünlüğü ile açıkça meydana çıktı: Moskva, verdiği imzaya sadakatle (Arkası IV-nci sahifede)

Nasyonal-Sosyalist fırkasının lideri M. Adolf Hitler, "Mücadelem" nam maruf eserinde, Almanya'da kurmak istediği şimdiki Reich'in harici siyaset ümlemlerinden bahsederken, tesin olunan şu yeni devlette Sovyetler arasında cereyan edecek mistakbel siyasete temas ederek, aynen şunları yazmaktadır:

"Bugünkü Rusya'nın başında bulunanlar, bizimle hiç bir veçhile sadakat ve doğrulukla ittifak aktetmek azmindde değillerdir. Unutmamalıdır ki, bugünkü Rusya'nın hükümdarları, elleri kanlarla boyanmış bir müttelî gibi değil, Rusya haline geymiş icap eden bir devlet gibi telakkî etmekte. Binaenaleyh, bütün gayesi, şerikinin imhasına müteveccih bir partner ile ittifak yapmaktır."

21 Mart tarihli yeni Reichstag meclisi iktidarında, hükümet programı hakkında beyanatta bulunan Kançler M. Hitler, harici siyasetinde bahsedilen, gene de Alman-Sovyet münasebatına temas ederek lekonic bir tarzda ve sade bir cümle ile, "komünizmin Almanya'da imhasile beraber işbu münasebatın dostane olacağı" nı kaydile, bütün Alman efkârı umumiyesince pek pürüzül adollunan bu mes'ele üzerinde fazla durmadan, diğer câri mes'elelere geçmiştir.

Görüldüğü veçhile, Kançler ile fırka lideri arasında Alman-Sovyet münasebatına olan bakış hakkında büyük bir fark vardır, halbuiki gerek Kançleri, gerekse fırka liderini aynı zamanda, aynı sima temsil etmektedir.

Fakat şu farka bakmyarak, Alman-Sovyet münasebatı, az bir zaman içinde son derece mühim safhalara arz etmektedir.

Rapallo muahedesi aktından sonra, Almanya harici siyasetini M. Stresemann, M. Curtius ve M. Brüning gibi büyük siyasi simâler idare ederken, Berlin-Moskva münasebatı mevzuabâhs olduğunda zaman, Alman siyasetinin bu sileti bermatuk gayet aydın, müstebit ve kat'î bir surette formüle edildiği hatırlansın, bilhassa M. Hitler gibi aktimarkist bir kançlerin, Sovyetlere karşı yürütüleceği harici siyaset hakkındaki mezkûr kusa beyanatının, bittap efkârı umumi-

"Hitler, 'Mein Kampf', München Verlag Franz Eher 1933. Cilt II, sah. 750.

edilmişti. Erkanı harp yûzbâşısı Mustafa Sevkî Bey, komitenin hareketi ihtilâliye sübesine, yûzbâşî İhsan Bey, istasyon civarı kumandanlığına, mülazimi evvel Behaeddin efendi, Corni-Gorod (Kara-Şehir) fabrikalar müfesseki kumandanlığına, mülazimi evvel Vehbi efendi, Tağıyer fabrikası kumandanlığına, komitenin emrile tayin edilmişlerdi. Yûzbâşî Rifat'at Bey, inkilâptan çok evvel Denikin ordusuna karşı bolşeviklerle beraber Dağistan-Derbent cephesinde müfettişliğe ve inkilap gecesi istasyonun işgaline memur edilmiş ve inkilap günü, Bakü ve havâlisli kumandanlığına, halâ Bakü'da bulunan piyade mülazimi evveli İbrahim Ef. hem ve Reşat efendiler de komitenin emri altında ilahiy vâzife etmişlerdir.

İnkilâptan evvel hareketi ihtilâliye tertip, sevk ve idare etmek üzere, erkanı harp yûzbâşısı Mustafa dahil olduğu halde, muhtelî komitenin ikinci celse-sinde taraftarları pek az olan komünizmin fikrine karşı gösterilen sedid neiret ve hüsumete Türk nüfuzu ile mukabele edilmesii ve neticesinde eshaas mühimmiyyet tevkif ve katline ve hüttin merhûm ve müessesatî muhabere ve askeriyenin zabıt ve işgaline memur edilecek kuvvetlerin ve fabrika amelelerinin başında Osmanlı zabitanının istihdamı kabul edildi.*****

Muharrir anlatmasında devam ederek, diyor ki: "Muhtelî komitenin üçüncü, dördüncü celsesinde kırmızı ordunun Azerbaycan'a takarrübü ânna kadar mevkiî iktidare geleceği söylenilen Hasan Hacınski (Mehmet Hasan Hacınski — M. B.) ile mes'ele müzakere tarikle neticelendirilmese, kırmızı ordu kumandanlığının Halil Paşa tarafından deruhde edilmesii ve müşarunîlyeh tarafından kırmızı ordu kumandanı sıfatile Ermenistan üzerinden geçerek Türkiye'ye muavenete gitmek isteyen kırmızı orduda Azerbaycan'dan yol verilmesinde müsaade edilmesii hakkında Müsavat hükümetine nota verilmesi ve hududu bu mahiyette tevacüzü müteakip mukarrer plan mucibinde dahile Müsavat hükümetinin devrimesii ve makâmî iktidare gelecek komünist hükümetinin vereceği ilk emir ... ve ilh. ...

**** "Nasil oldu?" — "Yeni Kafkasya", sayı 15, yıl 1341.

ve ilh. ...

Arkası Halil Paşa ile arkadaşlarının nası aldatıldıklarına ve rapordaki tabirle "alet gibi istilâde edildiklerine" dairdir.

Kızırcı evvel Halil Paşa'nın kendisi için de anlaşılmış hududu geçmiş, yürütümünde ve kızıl rus ordusu kumandanı Levandovski, kendisini hudutta karışlayan Halil Paşa'ya, eski rus-Osmanlı hududuna kadar yürütüreceğini, başka hiç bir salahiyyet olmadığını, kumandanlık mes'alesi için Moskva'ya karar girmesi faydalı olacağını söylemiştir.

Bununla beraber, "muhtelî komite" kararile vaziyeye tayin edilme zabitan vazifelerini yapmış, rus ordusunun ilerlemesi teşvil edilmiş, halkın mukavemetine mâni olmuştur. Hatta halkı teskin için, Bakü'da, elde Türkiye bayrağı olarak, sokak-sokak dolayılmıştır.

Levandovski, 1914 hududuna kadar yürüme emri aldığını söylerken, bolşeviklerin, carların varisi gibi, rus emperatorlukunu ihya etmekle oldukları hakikatın söylenmiştir. "Fazla ızabata lüzum varmı? Azerbaycan'da, 'Vatandaş harbi ve proleter inkilâbi tarihi' yazılmak meşgul olanlar, 'Azerbaycan'da proleter inkilâbi tarihi'nin başına yukarıki vesakile de koysalar eser tam olur.

Fakat onlar böyle yapmyacaklarını, evvelceden söylediler. Bizimle yapıldıkları polemiklerden de görüldüğü gibi, "eserin gayesi, hâdiseler olduğu gibi, akademik bir şekilde yazmak değil, Azerbaycan millet sevenlerine karşı keskin üçlü bir silah hazırlamaktır."

Milletimizin 13 yıldır çekmekte olduğu ızdırabın hakiki sebebi teşvir eden ve çok objektif olarak yazılmış vesika ise, onların işine gelmez.

Onlara yalan lâzımdır. İstila ve tehakkümü, ye'âne silahlı budur. Fakat milletimiz, bu felâkete uğradıda da, milli şuurca kaçıncadır. Daha mütesanif ve daha müteşekkil bir halde, bütün Kafkasya ile beraber ve bütün mahkûm milletlerle elile mücadelesinde devam ediyor. On üç yıldır, yılmadan, yorulmadan yürütüldüğü müca-dale ve verdiği kurbanlar, Azerbaycan'ın istiklaline nail olacağına delalet eder. Bu acı ve kanlı felâket ve esaret hayatı Azerbaycan için unutulmaz bir ders olarak kalacaktır. Mirza-Bala

Muhacirler arasında

İstanbul'da Kurban bayramı

Kurban bayramı münasebetiyle "Turan" cemiyeti, İstanbul'da alay köşkünde musiki bir görüş tertip etmiştir. İstanbul'da yaşayan Azeri, Kırmızı, Türkistanlı ve Edil-Uralı Türklerle bir çok yerli Türklerin iştirak ettiği bu görüşte, "Turan" cemiyetinin reisi Muharrem Fevzi Beyefendi, Kurban bayramının bir hayır bayramı olduğunu, bir hayır cemiyeti olan "Turan" cemiyeti, yardıma muhtaç bulunduğunu kaydettikten sonra, rus esaretinde inleyen Türk illerinin vaziyetine nakilkelam etmiş, demiştir ki:

"Türk illeri bu vakta kadar beşeriyetin şahit olmadığı bir felâket ve açlığa uğramıştır. Mahkûm Türkler, beşeriyetin hiç bir zaman görmediği bir vahşete maruz bulunuyor. Rusya'nın şimdiki açığı, 1921-1922 senesi açıklık kat-kat fedadır. Bir tek Türkistan'ın Kazakistan kısmında ahalinin beşte biri açıklık ölmüştür.

Türkler, yabancı bir istilânın gayri beşeri tecrübelerinin kurbanı oluyor, binlerce ölüp gidiyor. Bu ölenler yalnız açıklık değil, muhtelif hastalıklardan ve zehirlenmelerden de ıleri gelmektedir.

İrkaşlarımız, sahralarda dağılıp, vahşi otlar yemeye mecbur kalmışlardır."

Muharrem Fevzi, Rusya mahkûmu Türklerin maruz bulunduğu felâketi etrafında tasvir ettikten sonra, Gazî Hazretlerinin 1921-1922 açığı zamanı, Hilâli Ahmerek verdiği emir hatırlatmış, Türkleri esir Türklerle yardıma çağırmıştır.

Nutuk, mecliste bulunanları son derece müteessir etmiştir. Hazırın arasında aşılayanlar bile görünmüştür.

Nutuktan sonra genç Münir Bey, "Bir" başlıklı heyecanlı bir manzume okumuş. Manzume, açlık felâketine maruz olanlara yardıma davet ediyordu ve şîir o kadar yakıcı idi ki, onu okuyan çocuk ta, dinleyenler de ağılıyordu.

Bu, bayram meclisi olmanın ziyade, açıklık felâketine maruz rus esir Türkleri bir taziyet meclisi idi.

Bu manzumenin sonra sahneye Azerbaycan musiki heyeti çıktı. Millî Azerbaycan havaları çalındı, Azerbaycan şarkileri okundu ve millî Azeri rakısları yapıldı.

Musiki heyetinde Hüseyin Bey tar. Ali Bey piyano ve M. Hüseyin Bey de Azeri şairi Gültekin Bey'in şîirlerinde parçalar okuyordu. Bir az evvel çok müteessir olmuş yürekler bir kadeh sevinmişti.

Bu bayram görüşü, esir Türklerin heyecanlarını ve iztiraplarını teşhir etmesi itibarile çok faydalı oldu. "Turan" cemiyetini bu münasebetle tebrik eylesen, böyle ya-klaşdırıcı ve taniatici faaliyetinde muvaffakiyetlerle ilerlemesini temenni ederiz.

Abdullah Tokay Gecesi

Berlin'de yaşayan Edil-Uralılar, Nisanın 15inde akşam saat 8'de "Yeni Millî Yul" mecmuasının baş muharriri ve Edil-Ural millî hareketinin lideri M. Ayaz İshaki Beyefendinin riyaseti altında pek tantana ile surette cereyan eden, Abdullah Tokay gecesi adile bir ihtifal merasimi tertip etmişlerdir. 1913 senesinde fedâ eden, Edil-Ural'ın maruf millî şairi Abdullah Tokay'ın 20nci yıl dünümlü münasebetiyle yapılan bu merasimde Berlin'de yaşayan bir çok Azeriler, Türkistanlılar, Türkçüiyeller dahi iştirak ediyorlardı.

Reis Ayaz İshaki Bey, içtimali araçak uzun süren nutkunda, merhum şairin tercüme hali, vefatından sonra bırakmış olduğu 600 sahifeyi havi şîirleri, eserinin mevzuu, şairlik kuvveti hakkında etraflıca malûmat vererek, alkışlandı.

Ayaz Beyden sonra merasime iştirak eden genç Edil-Ural kadın ve kızları tarafından merhum şairin bestelenmiş şîirleri teğanni edildiği gibi, Dr. R. Rahmatî tarafından şairin manzumaları dahi okunarak büyük bir alaka ve alkışlarla karşılandı.

Gece yarısına kadar devam eden ve oldukça fevzili geçen merasimden sonra misafirler çay, kahve ve pasta ile ikram olunmuş.

Bir beyanname

"Almanya'da Azerbaycan İstiklâl Komitesi" ve bilumun Almanya'da yaşayan milliyetçi Azeriler, istiklâl urunda mücadele eden aziz vatandaşlarımızın millî matemine iştirak ve bir an evvel istiklâle kavuşmayı canî gönülden arzu ederler. Bugünkü gün Azerbaycan, maddeten tekrar rus esaretine girmişse de, seçilmiş cumhuriyetimizin parlak istikbâline imanı tam olanlar için istiklâlimiz mânen mevcuttur ve yaşamaktadır! 13 senelik istilâ devrinde Moskva'ya karşı Azerbaycan halkının bütün sınıfları tarafından yapılan mukavemet bu kadar göstermektedir.

Bölgeler içinde etkileri zavalî memleketleri, çıkılmaz bir vaziyete sokmuşlardır. Rusya üzerinde şimdi kara bulutlar

Azerbaycan'da M. T. S-ler

"Zarya Vostoka"nın baş yazısı. — Makine-tractor istasyonları yalnız ziraat âletleri değil. — M. T. S-ler, köylerde proletar diktatorluğu demektir. — M. T. S-ler ve kolhozlar. — M. T. S-ler ve kolçomak mücadelesi. — M. T. S-lerde siyasi şube teşkil edildi.

Azerbaycan'da makine-tractor istasyonları demek olan M. T. S-lerin herbat ve elim vaziyetini geçen nushamada Bakû gazetelerinden naklen, kaydetmiştik.

Azerbaycan'ın 29 M. T. S-ünde 1064 traktor, esaslı tamirle muhtaç ve işe yarayacak bir halde.

Son gazeteler, bu rakam üzerine kolhoz ve sovhozlardaki 300'e yakın sıradan çıkış traktorları da ilave etmektedirler.

Traktorların bu vaziyette olması, ekin planının bu sene ikmal edilemeyeceği demektir.

"Zarya Vostoka", (20. 2. 1933) bu meseleye hasretlî baş yazı vaziyetin iktisadi-teknika olmaktan ziyade, siyasi-organizasyon cihetten bir felâket olduğunu işaret etmektedir.

Gazete diyor ki:

"Bu güne kadar munhasıran iktisadi-teknika merkezi olan M. T. S-lerin iktisadi-teknika olmakla beraber aynı zamanda siyasi-teşkilât merkezi haline getirilmesi ve M. T. S-lerin kolhoz itilâsini idare ve teşkil edecek bir müesseseye haline çevrilmesi için yapılan mücadele, komünist fırkasının karşısında mühim vazifeler koymaktadır."

Gazeteye göre: bu vazifeler, siyasi beraberliği kuvvetlendirmek ve bu surette köylerde sosyalizmi kurmaktan ibarettir. Halbuki köylerde böyle bir faaliyet yoktur. Hiç bir komünist M. T. S-lerin sosyalizm kuruluşunda oynayacağı başlıca rol anlamıyormuş, kimsede M. T. S-lerin köylerde proletar diktatorluğu demek olduğunu kavrayamıyor, Sovyet hükümetinin köyi idareyatını bu M. T. S-ler vasıtasıyla sosyalistlere beleeceğini, bu vasıta ile köye emri eşittire bileceğini kimsede bilmiyor.

"Bütün Sovyetler komünist fırkası merkez komitesi İkinci Kânunda vuku bulan heyet-i umumiye içtimada kabul edilen kararda denilmektedir ki M. T. S-ler ve sovhozlar da dahil olmak üzere, faaliyetleri her bir sahasında, fırka gözüne ve siyasi kontrolü kuvvetlendirmelidir. Sovhozların ve kolhozların devlet karşısında taahhüt ve mükellefiyetlerini ila etmelerine nezaret etmelidir. Dikkat etmelidir ki, kolhoz emlakı çalınmış. Fırkadan ve hükümetin emir ve kararlarına karşı olan ihmal ve sabotajı kırılmak kolçomakları ve onların müessesillerine amansızca çarpmış, ve bu hususta mevcut ceza kanun-

larının tatbikına dikkat eylemek, kolhoz ve sovhozları düşman unsurlardan temizlemek lâzımdır."

Bütün bu işlerde M. T. S-ler birer taziyet makinesi, istisam vasıtası, mücadele ve diktatorluk organıdır. Halbuki, gazetesinin sehadetinde göre, M. T. S-ler kendileri, "kolçomak ajanları ve Sovyet aleyhdarları ile dolmuştur." Bu "düşmanlar" ekin programının aktif bırakmak ve köylerde sosyalizmin tatbikına imkân vermemek için makineleri bozuyor, tamir etmiyor, ellerinden geleni yapıyorlar.

Azerbaycan'ın M. T. S-leri hep düşman unsurlar elinde imiş. Eger böyle olmasaymış, Azerbaycan M. T. S-leri traktorları tamir ederlermiş Eger böyle olmasaymış, Akstafa ve Semkir M. T. S-lerinde bir gelirlik defteri olurmuş ve Semkir M. T. S-leri merkez müessesiline demez imiş ki:

"M. T. S-lerin vazifesi kolçomaklarınca mücadele değildir."

Bütün bu "hakikatler" emrediyormuş ki: M. T. S-ler, esaslı surette kolçomak ajanlarından ve sınıf düşmanlarından temizlen-

Gerek bu iş için, gerekse M. T. S-leri köyi idareyatını idare edecek diktatorluğu temsil edecek ve hükümetin emirlerini indirtirecek bir teşkilât haline getirmek maksadıyla M. T. S-ler yanında siyasi şubeler tesis edilmiştir. M. T. S-lerde teşekkül eden bu siyasi şubeler:

"M. T. S-lerdeki, sovhöz ve kolhozlardaki komünist teşkilatlarını temizleyecek, kolhozlardan düşman unsurları kacak, kolhoz ve sovhozların devlet karşısında mükellefiyetlerini ila etmelerine dikkat edecektir."

Gazeteye göre bu vasıta ile dir ki:

"Bozguncu haleti ruhiye ile kolçomaklara elbir olup ta, düşmanın inatlı mukavemetine yardım eden gevşek komünistlerin mücadeleye yürütmek mümkün olacaktır. Sosyalizmin köylerde yürütüşüne engel olmak isteyenler, ancak bu vasıta ile ortadan kaldırılabilir."

Görünüyor ki bu, komünistlerin son ümitleridir.

Fakat Sovyet gazeteleri şimdiden traktorların bozulup ölü haline geldiğini M. T. S-lerin "Traktor mezarlığı" arzettiklerini yazıyorlar. Bu halde komünistlerin son ümiti traktor mezarlıklarında gömülmüş demektir.

İran Sovyet malı almıyor

Bagdat'tan bildirildiğine göre İran hükümeti, Sovyetlerden petrodan başka hiç bir mal almamaya karar vermiştir. Tahran'dan verilen emre göre bundan sonra Rusya'dan İran'a yalnız petrol ithaline müsaade edilecektir. Sovyet hükümetinin İran petrol ithal etmekten imtina edeceği tahmin edilmekte olduğundan İngiliz petrol şirketi Abadan'dan, Basra-Bagdat ve Kırmızınşarkî Şimalî İran'a kütüliyetli miktarda petrol ve malûmatı sevketmeğe başlamıştır.

Kaç aydır ki Tahran gazeteleri Tebriz, Gilan, Horasan, Kazvin, Kirman, İstahvan her tarafından gelen ve nîmi resmî "İran" gazetesinde dercedilen bu iktisadi tedbirler, İran ticaretinin Sovyetlerin siyasi yüzünden batmak üzere olduğunu yana yakula kadediyor, Rusya ile münferiden ticaret yapılmamasını teklif ediyorlardı. İran'ın muhtelif şehirlerinde, hükümetin ithal edecek siddetli kararlara intizaren, tüccar kendi arasında birlikler yaparak tek-tek ticaretten kolektif ticaret usuluna geçiyorlardı. Bunun da sebebi Sovyet hükümetinin yalnız rekabetsiz bir tüccar sınıfta İran ticaretinin yüzde 60'ını nisbetini kendi elinde tutmuş olduğu, istediği fiata mal alıp sattığı, bu yüzden İran ihracatının ve dolayısıyla İran iktisadiyatının, ziraat, halıcılık v. s.-nin ölmeye yüz tuttuğu idi.

İran tüccarları, hükümetten kat'i tedbirler almasını, İran-Sovyet ticaret müahedelerini teşhis ederek daha müsait şartlar

öncülerine ve pek yakında Sovyetlerin çekinceye şahit olacakları. Dahilde açık kağıt ile idare karışıklığı, haricete de Japon'ya ve İngilizlere gibi büyük devletlerden mütemadiren yediği darbeler, beklenen kurtuluş gününün âlametleridir. Arkadaşlar, salırlamızı sıklaştıralım! Yaklaşan iktisam gününe hazırlaşalım! Tarih lehimize, Hak de bizdedir, yakın zamanda, kuvvet dahi bizim olacaktır!

Yaşasın müstakil Azerbaycan! Yaşasın millî mefkûre! Rahmet olsun istiklâl şehitlerimizin ruhuna!

"Almanya'da Azerbaycan İstiklâl Komitesi" namına:
Hilal Münşi

üzere yeni müahede yapılmasını, Sovyetlerin inhisar siyasetine karşı İran ticaretinin de devlet eline alınmasını, bilhassa ihracatın devlet eline yapılmasını talep ediyorlar. Son gelen telgraf, İran tüccarları tarafından açılan seferin muvafakiyetle neticelenmeye başladığını göstermektedir.

Almanca "Der Mittag" gazetesinin (7 Nisan 1933) verdiği yeni bir malûmat göre İran hükümeti, Sovyetlerin İran'ın olan ithalâtını siddetli surette tahdit edilmesini kararla almıştır. Bu yüzden, Sovyetlerin Şimalî İran'ın olan petrol ithalatı pek muazzazır olmuştur. Gazetesinin teyit ettiği nazaran, Anglo-Persian Oil Co. Ltd. namın İngiliz-İran petrol şirketi Şimalî İran'ın muntazaman kullı miktardaki petrol sevki için acele surette hazırlıklar yapılmaktadır. Gazete ilave ediyor, ki tahdid etmiş olan işbu yeni vaziyetten dolayı İngilizlerin iktisadi mahafili, İngiliz-İran petrol ithalâtının sür'atle likvide edileceği kanaatindedir.

Alman-Sovyet münasebatı

(İl-nci sahifeden mabat)

başlı olmadığımız sarahaten isbat etti.

Fakat Rapallo müahedesinin eksik taraflı nedir?

Bu müahede 13 yıl bundan evvel aktörlenen, tarafeynin bundan istisfadı ettiği gaye ne idi?

Rapallo müellifleri müteveffa Dr. W. Rathenau ve Baron von Maltzan, Sovyetlere aktettikleri böyle bir müahede ve 1923nci yılda Dr. Stresemann'ın Moskva ile imzaladığı mutamamim "Berlin mukavvelisi" namı maruf Alman-Sovyet müahedeni misaki, Almanların nazardında Versay sisteme karşı ileride kullanicak keskin bir silah rolunu oynayacaktı. Yani bunnun, bilhassa Versay sisteminin şarkı Avrupa'da tahakkuk ettirmiş olduğu vaziyete karşı bir alet olarak tasavvur ediliyordu. Ve Moskva'nın Versay müahedenamini tanı-

ilân

Millî ve müstakil Azerbaycan Cumhuriyetinin ruslar tarafından istilâ edilmesinin 13ncü yıl dünümlü münasebetiyle "Almanya'da Azerbaycan İstiklâl Komitesi" Nisanın 27-sine müsadaf perşembe günü akşam saat 9'de Komite idarâhanesinde mâtem merasimi tertip edecektir.

Adres:

Berlin-Charlottenburg, Kantstrasse 160.

madısı dahi belli olduğu için, işbu sistemden tevhit ettiği vaziyete muhalif olduğu zannedilmekte ve bu yüzden dahi Versay'a karşı mücadelede Moskva'nın, ister-istemez, Almanya'ya yardım edeceği Berlin siyasi mahafiline dahi muhakkak addolunmaktadır.

Halbuki asil intihân zamanları yaklaşırken, yani revizyon mes'alesi aktuel olmağa başlanınca —hatta Hitler iş başında bulunmadığı bir devirde bile — Moskva'dan beklenen maruf "sadaakat", işde Sovyetlerin Almanya komünistleriyle amide tecavüz misaki aktı ile Litvinof'un Fransâ lehinde olarak Almanya'ya karşı Cenvre'de aldığı vaziyet şeklinde tezahür etmeğe başlamıştı.

Gittikçe Alman efkârı umumiyesinin geniş siyasi mahafiline işğal eden ve ikincisi hayal, kehanetlerince kendilerini bilhassa hâdiselerin cereyanı ve sevkle mahfilere Nasyonal-Sovyalist orğanlarını sahalırlama aksetmektedir.

Matbuat orğanlarının büyük bir kısmı, vaziyetin artık şimdi tavazüh ettiği ve Rapallo'ya imza atan "sahata" Sovyetlerin gayesi, bu müahedenin istisfadı ederek ilk evvel "şu vasıta ile kapitalist dünyasına bir türlü sokulmak imkânını bulmak" olduğunu büyük bir teessürle kaydetmektedir. Bu gazetelerin kanaatinca, Sovyetler Rapallo müahedenamesini aktederken, bu veçhille Almanya'ya sadece bir iştilahat "makamında kullanicak maksadile mekdr mukavveleri imzalamışlardır ve Versay düşmanı olduklarını ileri sürerek, asil niyetlerini gizlemek göz boyatıcılık oyununu oynamışlardır; zira, Versay sisteminin vücutte getirdiği Status quo'nun değişimini, beynelmîl siyasi vaziyet ve bilhassa Sovyetlerin Uzak Şarkta maruz kaldıkları pek muhtelif vaziyetten dolayı, Moskva'nın şimdiki hiç te işine gelmez.

Moskva'nın yeni Almanya'ya karşı aldığı vaziyet hakkında etraflı surette diğer hükümet matbuatı, Radek'ın Almanya'ya karşı müteveccih olarak, "İzvestiya" gazetesinde neşrettiği acı tenkitlerine cevap verirken, bolşeviklerin sadakatsizliğini ileri sürerek, komünizmin Almanya'da temâmile imha edilmesine beraber, Almanya'da proletar inkilâbi gayesi güden "sahata" bolşeviklerle aktolunacak müstakbel müahedelerin bundan sonra tam, "başka esaslar" üzerinde yapılmasını Reich hükümetinden talep etmektedir.

Moskva'nın kanaatinca, Almanya, şimdiki vaziyet tahtında, ne şarkta, ne de garpta muvafakiyet kazanamayacağını bildiği için, revizyon ve hak müsavipliği kesbi maksadile yeğâne vasıta olarak, bolşevizmin ihmâsine elde tutmuş ve garp devletlerini bununa avuntmak istiyor.

Fakat, bu gün Almanya'da devam eden siddetli komünist tabakıtına râimem, Moskva ajanları faaliyetlerine gene de sistematik surette devam etmektedir. Şimdiye kadar M. Hitler'e sukıst hazırlayanlar hem hepsinin rus ajanları olduğu meydana çıkarılmıştır. Tefvik edilen bu sukıstçıların, Moskva tarafından gayri rus milletlerinden intihap edilerek Almanya'ya gönderildikleri dahi anlaşılmıştır.

Bolşeviklerin kim ve ne olduğunu kâmilan tanıyan şimdiki Almanya başlıları, Rapallo siyasetini devam ettirmek isteseler bile, Hitler'in tabirince, bolşeviklerden bu defa şüphesiz hususi "sadakatlar" talep edeceklerdir. Diğer taraftan, revizyon mes'alesinin vaz-edildiği bir esnada, işbu "sadakat"ın neden ibaret olarak kimselye, bilhassa bolşeviklerin kendisine bile, meçhul değildir.

Aceba bu "sadakat"ı Moskva bundan sonra göstermek imkânında olacaktır? Yani, gayesi Almanya'da "proleter inkilâbi vücutte getirmek" olan Moskva, Wilhelmstrasse'nin vâzih talebatı karşısında bundan sonra açık kartla oynaya bilecektir?

Alman matbuatının bu suale verdiği cevap, temâmile menfidir. Resmî Moskva işe hâbî siktir ediyor.

Moskva, şimdiki kadar ihtiyat ettiği siyasi fongileğliğinde artık çıkılmaz bir vaziyete sevkolunduğu gibi, Komintern bulunan "cihan inkilâbının avangardı bulunan Alman komünistlerine", Almanya'da kalarak gizli faaliyet geçmeye için, Sovyetlere gelmeği yasak etmiş ve içeriye bırakılmalarını emretmiştir.

"Rapallo siyasetinin ölümü" ve iflâsı, gün geçtikçe daha fazla tezahür etmektedir.

Hilal Münşi

Verantwortliche Redakteur: Ernst Gebhardt, Berlin

Druck: A. Wesemann, Berlin S W 11, Stresemannstrasse 72

Verlag: M. E. Rosal-zade